

ськогосподарських дорадників і експертів-дорадників: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.07.2006 р. №897 // Урядовий кур'єр. – 2006. – № 25.

9. Про освіту: Закон України від 23.05.1991 р. // Голос України. – 1991. – № 122.

10. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність: Закон України: Науково-практичний коментар / За ред. Р.Я. Корінця, М.П. Гриценко та ін. – Львів, 2007.

11. Словник юридичних термінів / Уклад. В.П. Марчук. – К., 2010.

12. Смітюх Г.Є., Стрілецький В.В. Український менталітет // Україна Сакральна: минуле, сьогодення, майбутнє. – К., 2006.

13. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // ВВР. – 2003. – № 40. – Ст. 356.

Надійшла до редакції 20.08.2012

СОКОЛОВ О.А., здобувач

(Інститут права Міжрегіональної академії управління персоналом, м. Київ)

УДК 342.922 : 351.72 : 336.148

ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНОЇ ПІДСТАВИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Розглянуто особливості нормативної підстави адміністративної відповідальності за порушення бюджетного законодавства, проаналізовано судову практику з відповідних питань, запропоновано зміни до чинного законодавства з питань адміністративної відповідальності за порушення бюджетного законодавства.

Ключові слова: бюджетне правопорушення, підстави адміністративної відповідальності, нормативна підстава адміністративної відповідальності за порушення бюджетного законодавства.

Рассматриваются особенности нормативного основания административной ответственности за нарушение бюджетного законодательства, анализируется судебная практика по соответствующим вопросам, предлагаются изменения в действующем законодательстве по вопросам административной ответственности за нарушение бюджетного законодательства.

Ключевые слова: бюджетное правонарушение, основания административной ответственности, нормативное основание административной ответственности за нарушение бюджетного законодательства.

The features of the normative basis of the administrative responsibility for violation of the budget law, jurisprudence analyzed the relevant issues, proposed changes to the current law on administrative responsibility for violation of the budget law.

Keywords: budget offense grounds of administrative responsibility, regulatory authority administrative responsibility for violation of the budget law.

Зміни, внесені до Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) у частині відповідальності за порушення бюджетного законодавства, які були зумовлені прийняттям нового Бюджетного кодексу, закріпили новий підхід у питанні визначення нормативних підстав адміністративної відповідальності за правопорушення у бюджетній сфері.

Підстава юридичної відповідальності, будучи рушійною силою для реалізації останньої, відіграє провідну роль у забезпеченні правової охорони суспільних відносин, зокрема і в бюджетній сфері.

У зв'язку з цим постає необхідність у з'ясуванні того, наскільки ефективним є закладений у чинному законодавстві підхід до визначення підстав адміністративної відповідальності за порушення бюджетного законодавства.

Питання юридичної відповідальності за правопорушення у бюджетній сфері досліджувались у працях О.П. Гетманця, В.А. Ілященко, І.А. Сікорська, Л.К. Воронової, О.М. Горбунової, О.Ю. Грачової, М.В. Карасьової, М.П. Кучерявенка, П.С. Пацурківського, Ю.А. Ровинського, Л.А. Савченко, Н.І. Хімичевої.

Проте підставам адміністративної відповідальності за порушення бюджетного законо-

давства належної уваги у працях вказаних вчених не приділялося, а після прийняття нового Бюджетного кодексу відповідна проблематика науковцями ґрунтовно не досліджувалась.

Метою цієї статті є визначення особливостей нормативної підстави адміністративної відповідальності за порушення бюджетного законодавства та запровадження відповідних змін до чинного законодавства.

Значення бюджету для держави як плану формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення здійснення нею завдань і функцій важко переоцінити. Бюджет – це фінансова основа існування держави. Посягання на суспільні відносини, які складаються у бюджетній сфері, призводить до знищення державного організму, який живиться фінансовими ресурсами для того, щоб виконувати свої функції.

В силу значущості суспільних відносин, які є предметом регулювання бюджетного законодавства, вони є об'єктом правової охорони з боку держави.

Чинне законодавство передбачає різні види юридичної відповідальності за порушення бюджетного законодавства. Чільне місце у системі відповідальності за бюджетні правопорушення посідає адміністративна відповідальність, оскільки адміністративні правопорушення становлять істотну частку правопорушень у бюджетній сфері.

Але відповідальність є наслідком певного правопорушення або обставин, які у правовій науці прийнято визначати як підстави такої відповідальності.

Результат аналізу наукових праць з питань адміністративної відповідальності за правопорушення у бюджетній сфері свідчить, що науковцями вживаються як словосполучення “підстави юридичної відповідальності” так і “підстава юридичної відповідальності”. Насамперед це зумовлено тим, що одні науковці вважають, що підставою юридичної відповідальності є факт вчинення правопорушення [1, с. 502], інші дотримуються, так би мовити, “комплексного підходу” в даному питанні і, відповідно, вживають словосполучення “підстави юридичної відповідальності”, при цьому виділяючи нормативну, фактичну та процесуальну підставу [2, с. 198]. На нашу думку, останній підхід є ґрунтовнішим, оскільки повніше відбиває сутність та юридичну природу даного явища.

У теорії права “підстава юридичної відповідальності” має фундаментальне значення, адже є однією з “колон”, на яку опирається законність.

Професор А. Тер-Акопов зауважує, що найважливішою функцією підстави юридичної відповідальності є відмежування, адже підстава відмежовує певний вид відповідальності за сферою суспільних відносин, де вона застосовується, за колом осіб, котрі притягуються до відповідальності, за умовами, за яких вона реалізується, при цьому наповнюючи відповідальність конкретним змістом [3, с. 27].

Отже, “підстави юридичної відповідальності” – поняття комплексне, що включає в себе нормативну, фактичну та процесуальну підставу юридичної відповідальності, єдність яких забезпечує можливість застосовування до особи, яка вчинила правопорушення, відповідних заходів впливу.

Під нормативною підставою слід розуміти наявність правової норми, яка містить юридичні ознаки конкретного правопорушення, його склад і передбачає відповідальність за його вчинення.

Фактичною підставою є факт вчинення правопорушення, яке підпадає під юридичні ознаки, визначені відповідною нормою права.

Слід наголосити на тому, що провідну роль звичайно відіграє нормативна підстава, оскільки саме вона визначає, які саме діяння є правопорушеннями, і містить санкції, які можуть застосовувати за їх скоєння. Без нормативної підстави не може існувати ні фактична, ні процесуальна. Тому саме їй ми і приділяємо увагу у нашому дослідженні.

Аналізуючи нормативну підставу адміністративної відповідальності за порушення бюджетного законодавства, зауважимо, що ефективність правозастосовної діяльності, визначається насамперед тим, наскільки ґрунтовно сконструйовані з точки зору юридичної техніки правові норми, які підлягають застосуванню. Особливо це стосується охоронних норм, оскільки, як зазначалося вище, вони є опорою законності у суспільстві.

У свою чергу, ефективність застосування охоронних норм як підстав юридичної відповідальності залежить від того, наскільки зрозуміло сформульовані ознаки правопорушення, чи не можуть вони трактуватись двозначно, чи не створюють труднощів у юридичній кваліфікації діяння. Одним словом, склад правопорушення повинен бути сформульований максимально чітко.

У теорії права навколо поняття “склад правопорушення” не викликає жодних дискусій; усталеним є його визначення як сукупності передбачених законом об’єктивних і суб’єктивних ознак, які характеризують (визначають) вчинене діяння як правопорушення і є підставою для притягнення певного суб’єкта до юридичної відповідальності [4, с. 485].

Наразі нормативна підстава адміністративної відповідальності за порушення бюджетного законодавства міститься лише в одній нормі – ст. 164-12 КУпАП [5], яка не є досконалою.

У пергу чергу необхідно звернути увагу на об’єкт правової охорони. Стаття 164-12 міститься у главі 12 КУпАП, яка має назву “Адміністративні правопорушення в галузі торгівлі, громадського харчування, сфері послуг, в галузі фінансів і підприємницької діяльності”. Як вбачається із назви Глави, об’єктом її правової охорони є достатньо широкий комплекс суспільних відносин, зокрема і у фінансовій сфері, до якої належать бюджетні відносини.

Однією з особливостей ст. 164-12 КУпАП, яка має назву «Порушення бюджетного законодавства», є те, що об’єктом правової охорони даної норми виступає дуже широке коло суспільних відносин, які є предметом регулювання окремої галузі законодавства, а саме бюджетного. Жодна інша охоронна норма КУпАП або Кримінального кодексу України не може похвалитись таким масивним об’єктом правової охорони, оскільки перелік нормативно-правових актів, які становлять бюджетне законодавство, визначений у ст. 4 Бюджетного кодексу України (далі – БК України) [6].

Як правило, у законодавчих актах, які містять охоронні норми, в одній нормі визначається один склад правопорушення. Як вбачається зі змісту ст. 164-12 КУпАП, кожна частина даної норми містить по декілька самостійних складів правопорушень, що є ще однією характерною особливістю, яка відрізняє її від інших норм КУпАП.

Стаття 164-12 КУпАП у редакції, яка діяла до прийняття нового БК України, передбачала адміністративну відповідальність за використання бюджетних коштів у супереччя їх цільовому призначенню або недотримання порядку проведення операцій з бюджетними коштами, як це встановлено чинним бюджетним законодавством [8]. При цьому другий склад правопорушення, передбачений цією нормою, а саме недотримання порядку проведення операцій з бюджетними коштами, як це встановлено чинним бюджетним законодавством, мав дуже загальний характер, по суті, охоплював велику кількість різних видів порушень бюджетного законодавства. Відсутність конкретно сформульованого складу правопорушення обумовлювала можливість виникнення проблем, пов’язаних із юридичною кваліфікацією діянь. У зв’язку з цим органами контролюючої служби суть відповідного правопорушення було конкретизовано у Наказі Контрольно-ревізійного управління “Про затвердження Рекомендацій щодо складання протоколів про адміністративні правопорушення та застосування адміністративних стягнень органами державної контролюючої служби” № 160 від 30.07.2002[9].

Як нами зазначалось вище, Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв’язку з прийняттям Бюджетного кодексу України” № 2457-VI від 08.07.2010 р. [7] закріпив якісно новий підхід у визначенні нормативної підстави адміністративної відповідальності за порушення бюджетного законодавства.

Чинна редакція ст. 164-12 КУпАП значно деталізувала підстави адміністративної відповідальності за порушення бюджетного законодавства, при цьому прямо не передбачила складів правопорушень, що містила попередня редакція.

У той же час згадана норма містила неконкретизовану диспозицію щодо складів правопорушень.

Статтею 164-12 КУпАП передбачено адміністративну відповідальність за порушення бюджетного законодавства, передбачені п. п. 1, 9-16, 20, 22-30, 37, 38 ст. 116 БК.

Закладення нового підходу у визначенні нормативної підстави адміністративної відповідальності було зумовлено прийняттям нового Бюджетного кодексу України від 08.07.2010 № 2456-VI. Бюджетний кодекс України закріпив окремий вид юридичної відповідальності – бюджетно-фінансову. Суб’єктами бюджетно-фінансової відповідальності є державні установи та організації, тобто юридичні особи [10].

Стаття 116 БК України закріпила перелік порушень бюджетного законодавства. Але й вона не містить вичерпного переліку порушень. Функціональним призначенням ст. 116 БК України є забезпечення бюджетно-фінансової відповідальності юридичних осіб, тому вона містить лише об’єктивні ознаки правопорушення, оскільки саме їх наявності достатньо для притя-

гнення юридичної особи до певного виду юридичної відповідальності.

Законодавець у ст. 164-12 КУпАП продублював відповідні положення ст. 116 БК України, тим самим відобразивши лише об'єктивні ознаки правопорушення.

На думку автора, з позицій юридичної техніки такий підхід не може не створити складнощів у юридичній кваліфікації діянь. Слід зауважити, що і попередня редакція даної норми акцентувала увагу лише на об'єктивних ознаках правопорушення, а у згадуваному Наказі КРУ розкривався не склад правопорушення, а його "сутність", що знову ж таки не сприяло ефективному правозастосуванню.

Звичайно, в силу специфіки об'єкта правової охорони відповідна норма є бланкетною і для чіткого з'ясування зміст юридичних ознак закріплених у ній складів правопорушень необхідно досліджувати крізь призму норм Бюджетного кодексу України, зокрема ст. 116 БК України.

Як вбачається зі змісту норм КУпАП, даний нормативний акт розглядає як суб'єктів адміністративної відповідальності лише фізичних осіб, що обумовлює необхідність розкриття у відповідних охоронних нормах і суб'єктивних ознак складу правопорушення, адже, як наголошувалось вище, лише чітке визначення юридичних ознак складу правопорушення може зробити правозастосовчу діяльність ефективною і такою, що забезпечить дотримання режиму законності у суспільстві та державі. При цьому суб'єктивні ознаки складу правопорушення відіграють у багатьох випадках визначальну роль при юридичній кваліфікації суспільно небезпечних посягань.

Серед перелічених у ст. 164-12 КУпАП складів правопорушень особливу цікавість викликає включення недостовірних даних до бюджетних запитів, що призвело до затвердження необґрунтованих бюджетних призначень або необґрунтованих бюджетних асигнувань. Цікавість ця обумовлена особливою конструкцією об'єктивної сторони даного правопорушення. Це єдине правопорушення серед передбачених відповідною нормою, що має матеріальний склад. Так, обов'язковими ознаками об'єктивної сторони даного складу правопорушення є діяння у вигляді включення недостовірних даних до бюджетних запитів, суспільно небезпечні наслідки у вигляді затвердження необґрунтованих бюджетних призначень та необґрунтованих бюджетних асигнувань та причинний зв'язок між діянням і суспільно небезпечними наслідками. При цьому, як вбачається зі змісту ст. 19, 23, 34, 35, 46 БК, якщо діяння вчиняється на першій стадії бюджетного процесу, то суспільно небезпечні наслідки можуть наступити на стадіях прийняття державного бюджету та виконання. Також необхідно звернути увагу на те, що бюджетні асигнування прямо залежать від бюджетних призначень, а тому затвердження необґрунтованих бюджетних призначень автоматично тягне за собою і затвердження необґрунтованих бюджетних асигнувань; таким чином, прямий причинний зв'язок із діянням існує лише у першого суспільно небезпечного наслідку, тобто затвердження необґрунтованих бюджетних призначень.

З вищенаведеного вбачається, що ст. 164-12 КУпАП має багато специфічних рис, які вирізняють її з-поміж інших охоронних норм, не тільки закріплених у КУпАП, але й інших законодавчих актів відповідної спрямованості. Відповідні особливості насамперед обумовлені специфікою об'єкта правової охорони. Необхідно зазначити, що самих по собі бюджетних правопорушень дуже велика кількість і норми бюджетного кодексу не в змозі дати їх вичерпний перелік, а до того ж й адміністративною відповідальністю охоплюється лише їх частина.

У зв'язку з цим варто звернути увагу на цікавий випадок, який мав місце у судовій практиці цього року. Так, на початку липня 2012 р. до Іллічівського районного суду м. Маріуполя надійшов ряд адміністративних матеріалів з Маріупольської об'єднаної держфінінспекції про притягнення до адміністративної відповідальності директорів декількох шкіл за ст. 164-12 КУпАП. При цьому провадження у відповідних справах судом були закриті, оскільки такого правопорушення, як визначення недостовірних обсягів бюджетних коштів при плануванні бюджетних показників, відповідна норма не передбачає [11; 12; 13; 14; 15].

З наведеного витікає, що до таких випадків призводить недостатнє розкриття в законі юридичних ознак складу того чи іншого правопорушення, що спричиняє неправильне розуміння його сутності і, відповідно, викликає складання необґрунтованих протоколів про адміністративні правопорушення.

Вищезазначене, а також проаналізована судова практика дають підстави вважати, що для ефективної правової охорони бюджетних відносин з боку адміністративного законодавства необхідно деталізувати нормативну підставу юридичної відповідальності, а саме: у Кодексі України про адміністративні правопорушення у главі 12 необхідно визначити окремий підроз-

діл під назвою «Порушення бюджетного законодавства», у якому чітко викласти в окремих нормах склади відповідних адміністративних правопорушень.

При цьому при формулюванні складів правопорушень особливу увагу слід приділити суб'єктивним ознакам бюджетних правопорушень, адже вони мають вирішальне значення при юридичній кваліфікації відповідного різновиду суспільно небезпечних діянь. Тому важливо визначити суб'єктивну сторону складів відповідних правопорушень, а також зробити примітку, в якій розкрити поняття суб'єкта адміністративного правопорушення у бюджетній сфері такого змісту: «Суб'єктами адміністративних правопорушень, передбачених даною нормою, є посадові особи розпорядників бюджетних коштів, до функціональних обов'язків яких входить виконання вимог бюджетного законодавства України». Таке визначення суб'єкта повністю узгоджується із положенням ст. 14 КУпАП, яка дає загальне визначення посадової особи як суб'єкта адміністративного правопорушення.

На нашу думку, саме такий підхід у визначенні нормативної підстави адміністративної відповідальності за бюджетні правопорушення зробить правозастосовчу практику судів та контролюючих органів ефективною і такою, що здатна забезпечити охорону бюджетної системи від протиправних посягань. На підставі вищевикладеного можна дійти таких висновків:

1. Особливістю ст. 164-12 КУпАП є те, що вона має достатньо масивний об'єкт правової охорони – суспільні відносини у бюджетній сфері, які регулюються достатньо широким колом законодавчих актів, перелік яких визначений у ст. 4 БК України.

2. У силу того, що об'єктом правової охорони ст. 164-12 КУпАП є окрема галузь законодавства, ще однією характерною рисою даної норми є те, що на відміну від інших охоронних норм її диспозиція містить декілька самостійних складів правопорушень.

3. Значним недоліком диспозиції даної норми є те, що у ній викладені лише об'єктивні ознаки правопорушення, що є недостатнім для того, щоб забезпечити ефективну правозастосовну діяльність і сприяти зміцненню режиму законності у суспільстві.

4. У зв'язку з вищенаведеним пропонується деталізувати нормативну підставу адміністративної відповідальності за порушення бюджетного законодавства у такому напрямі:

1) у главі 12 КУпАП визначити окремий підрозділ з назвою «Порушення бюджетного законодавства» і викласти в окремих нормах даного підрозділу склади адміністративних правопорушень;

2) диспозиції відповідних норм повинні містити як об'єктивні, так і суб'єктивні ознаки складу правопорушень, так як важливим є визначення суб'єктивної сторони кожного правопорушення;

3) що стосується суб'єкта, то необхідно зробити примітку до відповідного підрозділу, у якому дати таку дефініцію суб'єкта адміністративної відповідальності за порушення бюджетного законодавства: «Суб'єктами адміністративних правопорушень, передбачених даним підрозділом, є посадові особи розпорядників бюджетних коштів, до функціональних обов'язків яких входить виконання вимог бюджетного законодавства України».

Список використаної літератури:

1. Зайчук О.В., Оніщенко Н.М. Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник. – К., 2006.
2. Ведернікова Ю.А., Папіріна А.В. Теорія держави і права: Навч. посіб. – К., 2008.
3. Тер-Акопов А.А. Правовые основания ответственности военнослужащих. – М., 1981.
4. Скакун О.Ф. Теорія права і держави: Підручник. – К., 2009.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X // ВВР УРСР. – 1984. – Дод. до № 51. – Ст. 1122. – (з наступними змінами та доповненнями).
6. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI // ВВР. – 2010. – № 50-21. – Ст. 572.
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Бюджетного кодексу України: Закон України від 08.07.2010р. № 2457-VI // ВВР. – 2010. – № 48. – Ст. 564.
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення у редакції згідно із Законом № 2787-III від 15.11.2001 // ВВР. – 2001. – № 6. – Ст. 45.
9. Про затвердження Рекомендацій щодо складання протоколів про адміністративні правопорушення та застосування адміністративних стягнень органами: Наказ Контрольно-ревізійного управління від 30.07.2002 р. № 160 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.30455.0>.
10. Зауваження Головного юридичного управління Верховної Ради України до проекту закону України про внесення змін до Бюджетного кодексу України від 05.03.2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_2?pf3516=9344&skl=7.
11. Про притягнення до адміністративної відповідальності: Рішення у справі, передбаченої

ст. 164-12 КУпАП, за матеріалами Маріупольської об'єднаної Державної фінансової інспекції в Донецькій області від 21.06.2012 р. № 0520/6048/2012 р.

12. Судове рішення у справі про притягнення до адміністративної відповідальності, передбаченої ст. 164-12 КУпАП, за матеріалами Маріупольської об'єднаної Державної фінансової інспекції в Донецькій області від 21.06.2012 р. № 0520/6050/2012 р.

13. Судове рішення у справі про притягнення до адміністративної відповідальності, передбаченої ст. 164-12 КУпАП, за матеріалами Маріупольської об'єднаної Державної фінансової інспекції в Донецькій області від 07.07.2012 р. № 0520/6000/2012 р.

14. Судове рішення у справі про притягнення до адміністративної відповідальності, передбаченої ст. 164-12 КУпАП, за матеріалами Маріупольської об'єднаної Державної фінансової інспекції в Донецькій області від 07.07.2012 р. № 0520/6003/2012 р.

15. Судове рішення у справі про притягнення до адміністративної відповідальності, передбаченої ст. 164-12 КУпАП, за матеріалами Маріупольської об'єднаної Державної фінансової інспекції в Донецькій області від 07.07.2012 р. № 0520/6007/2012 р.

Надійшла до редакції 14.10.2012

ЦАРУК О.В., аспірант
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

УДК 347.763(477.83/.86)

ІСТОРИЧНА ЕВОЛЮЦІЯ ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Розглядаються поняття зобов'язання та історична природа їх виникнення, визначаються правовідносини між кредитором та боржником та їх видозміна в процесі історичного розвитку.

Ключові слова: зобов'язання, борг, відповідальність, кредитор, боржник, боргова кабала, майновий зміст, власність.

Рассматриваются понятие обязательства и историческая природа их возникновения, определяются правоотношения между кредитором и должником и их видоизменение в процессе исторического развития.

Ключевые слова: обязательство, долг, ответственность, кредитор, должник, долговая кабала, имущественное содержание, собственность.

The concept of obligation and historical nature of their origin are examined, legal relationships between a creditor and debtor and their modification are determined in the process of historical development.

Keywords: obligation, debt, responsibility, creditor, debtor, promissory servitude, property maintenance property.

Для розвитку цивільного обігу необхідно, щоб його учасники виконували свої обов'язки належним чином. При порушенні цих обов'язків заподіюється шкода (насамперед кредитору) і, отже, порушується механізм функціонування цивільних правовідносин, від чого страждає не лише сам кредитор, але й суспільство в цілому.

Сучасне наукове дослідження виникнення зобов'язань базується перш за все на класичному спадку правового надбання Стародавнього Риму. Питання виникнення та припинення зобов'язань вивчали у різні періоди такі видатні науковці, як В. Голевінський, Ф. Золл, В. Аллерханд, І.А. Покровський, Р. Сават, О.С. Йоффе, Л.А. Лунц, Є.О. Харитонов, В.С. Макаруч, Б.Й. Тищик, Г.М. Паславська, В.С. Кульчицький, Ю.С. Шемшукенко та інші. Віддаючи належне їх внеску в дослідження основних положень про зобов'язання, зауважимо, що вони не виснажили всіх питань, які стосуються виникнення зобов'язальних правовідносин та їх видозміни відповідно до історичної еволюції. У своїх працях науковці вдаються до описовості, достатньо не розкриваючи глибину змісту виникнення зобов'язань, що і потребує комплексного історико-правового дослідження.

Мета статті – дослідити існуючі форми виникнення зобов'язальних правовідносин та їх еволюції у подальших науково-правових розвідках.

Якщо речові права являють собою форму юридичного відношення особи до речей, то

